

İİT 50 Yaşında: Umut ile Umutsuzluk Arasında

Abdullah el-Ahsan

Giriş

Resmi olarak İslam Konferansı Örgütü veya İİT olarak bilinen İslam İşbirliği Teşkilatı, Kudüs'teki El Aksa Camii'nin kundaklanmasına karşı bir tepki olarak 22-25 Eylül 1969'da Fas'ın Rabat kentinde doğdu. İİT'nin kurucu sözleşmesi, 1972 yılında İslam ülkelerinin Dışişleri Bakanlarının yer aldığı bir konferansta oluşturuldu. Örgüt, kuruluşunda bu yana geçen yaklaşık yarım asırda oldukça büyüdü. Şu an, 57 üyesi ve 1,5 milyardan fazla insanı temsil kapasitesiyle, "Birleşmiş Milletler'den sonra dünyanın en büyük hükümetlerarası örgütü." Soğuk Savaş'ın iki kutuplu dünyasında bu örgütün uluslararası politikada pek görünürlüğü yoktu ancak şimdi, neredeyse tüm büyük ülkeler ve uluslararası örgütler İİT ile doğrudan bağlara sahip. Peki, İİT günümüz uluslararası politikası açısından neye tekabül ediyor? Beklentileri karşılayabildi mi? Elli yıl önceki potansiyeli neydi ve bu potansiyelinin ne kadarını gerçekleştirdi? Örgüt için yeni fırsatlar söz konusu mu? Örgütün tam potansiyeline ulaşmasının önündeki güçlükler neler? Bu makalede, yukarıdaki soruların cevaplarını bulmak için İİT'nin temel faaliyetlerini inceleyecek ve analiz edeceğiz.

Bağımsızlığını yeni kazanan, Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu birçok ulus devletin ideolojik olarak bölünmüş olduğu bir dönemde doğan İİT, geleneksel dini karakteriyle özgün bir platform olmuştur. Üye devletler kurucu sözleşmede "İslam'ın birlik ve kardeşlik değerlerinin rehberliğinde hareket edileceğini ve uluslararası arenada ortak çıkarları savunabilmek için üye devletler arası birliğin ve dayanışmanın güçlendirileceğini, ayrıca Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, İİT Sözleşmesi ve uluslararası hukuk kapsamında verilen taahhütlere bağlı kalınacağını" beyan etmişlerdir.² Üye devletler, ayrıca, "İslam'ın daimi öğretilerinden ilham alarak ekonomik, bilimsel, kültürel ve manevi alanlarda yakın işbirliğini" tesis etmek arzularını ortaya koymuşlardır. Müslümanların birlik olma arzusu, Peygamber Hz. Muhammed (SAV) tarafından MS 7. yüzyılda tebliğ edilen Kur'an'ın rehberliğine dayanmaktadır.³ Birlik olma fikri, halifelik kurumu sayesinde 20. yüzyılın başlarına kadar devam etmiştir. Ancak 1923-24'te, halifelik kurumu, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ilga edilince yeni bir durum ortaya çıkmıştır. Müslüman liderler, halifeliğin ilgasını takiben Müslümanların birliğini gündeme getirdikleri konferanslar ve müzakereler gerçekleştirmiştir. 1926'da biri Kahire'de (13-19 Mayıs) ve diğeri hac mevsiminde Mekke'de (7 Haziran-5 Temmuz) olmak üzere iki konferans gerçekleşmiştir.⁴ Müslümanların birliği için bir platform oluşturma konusundaki en büyük zorluk, o dönemde İslam dünyasının çoğunun doğrudan veya dolaylı olarak Avrupa'nın sömürge yönetimi altında olmasıydı. Ancak, ikinci

Dünya Savaşı'nın ardından, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan birçok bağımsız ulus devlet dünya sahnesine çıkmış ve yeni fırsatların doğduğu bir ortamda İİT kurulmuştur. Kundaklama hadisesi bu bakımdan katalizör görevi görmüştür.

Soğuk Savaş'ın iki kutuplu dünyasında bu örgütün uluslararası politikada pek görünürlüğü yoktu ancak şimdi, neredeyse tüm büyük ülkeler ve uluslararası örgütler İİT ile doğrudan bağlara sahip.

İİT'nin üyeleri arasında bir yanda sermaye zengini ve işgücü yoksunu ülkeler yer alırken, öte tarafta işgücü zengini ancak sermaye yoksunu ülkeler yer alıyordu. Bu ülkelerin iş birliği girişimi, dünyanın geri kalanı için bir kalkınma modeli sunabilirdi. Ancak bu gerçekleşmedi. Örgüt ne uluslararası politikada ne de ekonomik iş birliği anlamında önemli bir aktöre dönüşmüştür. Bu makalede, örgütün ortaya çıkardığı beklentileri, karşı karşıya kaldığı engelleri ve kuruluşundan bu yana kazandığı başarıları ve bu başarıların sonuçlarını kısaca analiz edeceğiz.

İİT'nin Politik Meselelerdeki Başarıları ve Başarısızlıkları

İİT, Filistinlilerin tarihi ve meşru hakları için verdiği mücadeleye destek olma konusunda iş birliği yapılacağına deklare edilmesiyle kurulmuştur. İİT ülkeleri, İsrail'in, tarihi olarak Filistin toprakları olan bölgedeki işgalini sürdürmesi, İsrail'in BM kararlarını ihlal etmesi ve ABD ile diğer Batı ülkelerinin İsrail'in eylemlerine yönelik örtülü desteğinden ötürü böyle bir iş birliği çabasına ihtiyaç duymuştur. Her ne kadar Filistinliler kendi anavatanlarında İsrail devletinin kuruluşuna karşı çıkmış ve seküler düzene sahip, tek bir Filistin'in varlığını arzu etmiş olsalar da 1974 yılına kadar yaşadıkları askeri yenilgiler ve diğer Arap ve Müslüman ülkelerin tavsiyeleri

sebebiyle iki devletli çözümü kabul etmeye yanaşmışlardır. Filistinliler, ayrıca, 1967 öncesi sınırlarının esas alınmasını ve tarihi Filistin topraklarının sadece yüzde 22'sini kabul etmeye de razı olmuşlardır. Sonuç olarak, Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ), devletsiz Filistinlileri temsil etmek üzere uluslararası toplumca tanınmış ve İİT'nin de desteğini almıştır. FKÖ, BM Genel Kurulu'nda gözlemci statüsüne de sahip olmuştur. İİT ülkelerinin desteğiyle, Filistinliler çok geçmeden Siyonizmi -İsrail devletini kuran ideoloji- ırkçı bir ideoloji olarak ilan etmiştir.

Öte yandan, İsrail, Filistinlilere karşı mücadelesinde ve Filistin topraklarında bir Yahudi devleti olarak meşruiyetini sağlama konusunda daha da saldırgan bir hale gelmiştir. İsrail bu çatışmada sadece Filistinlileri değil, tüm İİT ülkelerini mağlup etmiştir. İİT'nin tek başarısı, FKÖ'ye BM Genel Kurulu'nda gözlemci statüsü kazandırmak ve Genel Kurul'da birçok bağlayıcı olmayan karar aldırarak olmuştur. Bu kararlardan bir tanesi de Siyonizmi ırkçı bir ideoloji ilan eden karardır. Öte yandan, Siyonizm ile Filistinliler arasında devam eden mücadelede İsrail sadece FKÖ'yü Filistin topraklarından uzak tutmayı başarmamış, aynı zamanda İİT içerisinde bölünmeler yaratmayı da başarmıştır. Mısır, 1978'de İİT ve Arap Birliğinden farklı bir yol izleyerek İsrail ile ilişkiler kuran ilk üye devlet olmuştur. Mısır'ın İsrail'e yönelik bu tek taraflı yaklaşımına yanıt olarak İİT de Mısır ve İsrail arasındaki anlaşmaları "İslam Konferansı Örgütü Sözleşmesi'nden apaçık bir sapma ve uluslararası hukuk ile BM

İİT'nin tek başarısı, FKÖ'ye BM Genel Kurulu'nda gözlemci statüsü kazandırmak ve Genel Kurul'da birçok bağlayıcı olmayan karar aldırarak olmuştur. Bu kararlardan bir tanesi de Siyonizmi ırkçı bir ideoloji ilan eden karardır

kararlarının ihlali” olarak niteleyen bir bildiri yayımlamıştır. Ayrıca, “Mısır Arap Cumhuriyeti’nin İslam Konferansı Örgütü ve tüm organlarına olan üyeliğinin, bu karara sebep olan nedenler ortadan kalkıncaya kadar askıya alındığını” da ilan etmiştir.⁵ İİT tüm devletleri Mısır ile olan diplomatik ve ekonomik ilişkilerini koparmaları konusunda da uyarmıştır. İİT ülkelerinin çoğu da bu tavsiyeye uymuştur.

Filistin sorunu gibi, Keşmir ihtilafı da Birleşmiş Milletler nezdinde çözülemeyen en eski ihtilaflardan biridir. BM’nin kuruluşundan bu yana masada olan bir sorundur. İİT, bu krizi çözmek hususunda da esasında çok az etkisi olan birçok karar almıştır

Ancak birkaç yıl içerisinde İİT duruşunu değiştirmiş ve Mısır’ı hiçbir açıklama yapmaksızın örgüte yeniden dâhil etmiştir. Ülkesinin ihraç edilmesi konusunda örgütü suçlayan Mısır Cumhurbaşkanı kendilerinin her daim hem İKÖ Sözleşmesi’ne hem de Filistin davasına bağlı olduğunu öne sürmüştür.⁶ Bu süreç içerisinde, Filistinlilerin mücadelesi ise zora girmiştir. Esasında, İİT, Fas Kralı tarafından liderlik edilen Kudüs Komitesini kurup İsrail’e karşı “cihad” ilan ederek Filistinlileri kandırmıştır. Bu komite, “tüm İslam ülkelerinde resmi, yarı resmi kanallarla ve medyanın kullanılmasıyla halkları psikolojik olarak harekete geçirme” isteklerini ortaya koymuş ve tüm üye devletleri “kutsal toprakların özgürlüğüne kavuşması için yapılacak cihada katılacak” gönüllülere yönelik ofisler açma çağrısı yapmıştır.⁷ Suriye, Libya ve Irak, Filistin diasporası içerisinde kendi gruplarını oluşturarak Arap siyasi sahnesinde kendi “ulusal çıkarlarını” koruma yoluna dahi gitmişlerdir.

Filistin sorunu gibi, Keşmir ihtilafı da Birleşmiş Milletler nezdinde çözülemeyen en eski ihtilaflardan biridir. BM’nin kuruluşundan bu yana masada olan bir sorundur. İİT, bu krizi çözmek hususunda da esasında çok az etkisi olan birçok karar almıştır. 1980’lerden itibaren Keşmir’in komşusu olan Afganistan’daki kriz Keşmir’deki durumu da daha kötü hale getirmiştir. Nihayetinde, Keşmir de bugün Müslüman toplumlar için bir diğer kronik sorun kaynağı haline gelmiştir.⁸

İİT İçerisinde Ekonomik Büyüme İçin İş Birliği

1969’da gerçekleşen Birinci İslâmî Zirve Konferansı, İİT ülkelerinin liderlerinin örgütün kurulmasıyla birlikte ortaya çıkan ekonomik iş birliği potansiyelinin farkında olduğunu açıkça göstermiştir. Bu farkındalık İİT Sözleşmesi’ne de yansımıştır. Bu doğrultuda atılan ilk adım, İkinci Dışişleri Bakanları Konferansı’nda (1970) bir İslâmî bankanın kurulması olmuştur. İki yıl sonra, İİT Genel Sekreterliği bünyesinde bir Finansal ve Ekonomik Departman kurulmuş ve bu departmanın “üye devletlerin finansal ve ekonomik çıkarları için kurulacak özel bir ajansın çekirdeği” olması öngörülmüştür.⁹ Gelişmiş ülkeleri, ekonomik büyümelerine yardımcı olma konusunda “politik iradeye” sahip olmamakla suçlayan İİT, “İslam ülkelerinin öncelikli olarak kendi ulusal kaynaklarını harekete geçirip yeniden değerlendirmesinin ve kendi halkları için ekonomik ve sosyal refah güvencesini sağlamanın” zaruri olduğunu ilan etmiştir.¹⁰ İİT, Müslüman ülkeler arasındaki ekonomik iş birliğini geliştirmek için birçok ajans, kurum ve organizasyon kurmuştur.

Esasında, birçok alanda ekonomik kalkınma için iş birliği seviyesi oldukça düşük kalmıştır. İİT, potansiyelini üye devletlerin kalkınması için verimli bir

iş birliği kurmak için kullanamamıştır. Örneğin, İİT'nin ilk dönemlerde odaklandığı meselelerden biri gıda üretimi olmuştur. Bu akıllıca bir adım olmuştur, zira gıda konusunda kendi kendine yeterlilik sadece ümmetin insani bir sorununu çözmekle kalmayacak, ayrıca toplumların özgüven kazanmasını sağlayacaktır. Bu doğrultuda, İİT "İİT Ülkelerinde Gıda Durumu" başlıklı kararlar almış ve İİT ülkelerinde gıda konusunda kendine yeter hale gelme ihtiyacının ve potansiyelinin altını çizmiştir.¹¹ Sonraki yıl alınan kararlar, gıda fonu, fonun kaynakları, İslami Gıda ve Güvenlik Fonu, Gıda ve Tarım Örgütü ile iş birliği ve SESRIC gibi konularda alınmış, ancak gerçekte gıda üretimi üzerinde çok küçük bir etki yaratabilmiştir. Bu konuda 2004 yılında alınan kararlardan birinde İİT tarım bakanları, "birçok İslam ülkesinde gıda güvenliğinin son derece istikrarsız olmakla kalmayıp son yıllarda daha kötü bir gidişat gösterdiğini" not etmişlerdir.¹² Bu karar, "en kısa zamanda tüm İİT üyesi devletlerde gıda güvenliğinin sağlanması için tüm gerekli çabaların gösterilmesinin gerekliliğinin" altını çizmiştir. Ancak maalesef, Müslüman ülkelerin genel durumu 2004'ten beri daha da kötüye gitmeye devam etmiştir.

Kriz Çözümlerinde İİT'nin Rolü

Krizlere yönelik çözüm bulmak adına, İİT ilk önce iki tarafın da Müslüman olduğu ihtilaflarda hakemlik yapmaya çalışmıştır. Bunun sebebi, örgütün Kur'anî değerleri esas alan uluslararası bir İslami kuruluş ve dolayısıyla böyle bir hakemlik rolü için en uygun kurum olmasıydı. İİT ilk yıllarında bu alanda oldukça önemli kazanımlar sağlamıştır. FKÖ ve Ürdün arasında 1970 yılında bir ihtilaf yaşandığında, Suudi Arabistan Kralı Faysal ve Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdünnasır, bu ihtilafın çözülmesi için İİT ve Arap Birliği nezdinde bir girişim başlatmışlardır. Her

Krizlere yönelik çözüm bulmak adına, İİT ilk önce iki tarafın da Müslüman olduğu ihtilaflarda hakemlik yapmaya çalışmıştır. Bunun sebebi, örgütün Kur'anî değerleri esas alan uluslararası bir İslami kuruluş ve dolayısıyla böyle bir hakemlik rolü için en uygun kurum olmasıydı. İİT ilk yıllarında bu alanda oldukça önemli kazanımlar sağlamıştır

ne kadar FKÖ'nün askeri olarak mağlup olmasından sonra gerçekleşse de krizi başarıyla sona erdirmişlerdir. FKÖ, tüm Arap ve Müslüman toplumlarınca FKÖ'nin Filistin halkının tek temsilcisi olarak tanınması karşılığında Ürdün'ü terk etmeyi kabul etmiştir. FKÖ ve Ürdün arasındaki sorun böylece çözülmüştür. İİT, yine Pakistan'ın askeri olarak mağlup olmasından sonra olsa da 1974'de Pakistan ve 1971'deki iç savaş sonucunda kurulmuş olan yeni bir bağımsız devlet olan Bangladeş arasındaki ihtilafı çözmeyi de başarabilmiştir. İki ülke de uluslararası toplum nezdinde eş seviyede kabul görmüştür.

1980'lerdeki İran-İrak Savaşı, İİT'nin Müslümanlar arasındaki ihtilafları çözebilme yeteneğini asıl sınavan olay olmuştur. İİT, Eylül 1980'de savaşın patlak vermesinin hemen ardından arabulucu rolü üstlenmiştir. İran ve Irak'ın başkentleri arasında mekik dokuyan güçlü komiteler kurulmuş fakat bu krize dair barışçıl bir geçiş süreci çerçevesi oluşturulmasında dahi başarısız olunmuştur. İran yönetimi, İİT'ye pek güven duymamıştır.

İİT, bir "İslami Barış Komitesi" kurmuş ve arabuluculuk faaliyetlerine devam etmiştir. Ateşkes ve Irak birliklerinin İran topraklarından çekilmesi için zaman çizelgesi önermiştir. Komite, ayrıca ateşkesin ve geri çekilmenin İİT üyesi ülkelerden oluşan askeri gözlemcilerin nezaretinde yapılmasını da önermiş ve her iki ülkeye, diğer ülkenin iç işlerine karışmayacağına dair karşılıklı beyan vermesini teklif etmiştir. Ancak ne

İran ne de Irak bu önerileri pek dikkate almamıştır. İranlılar, İİT'nin, öncelikli olarak bu ihtilaftaki saldırgan tarafı belirlemesini ve cezalandırmasını talep etmiştir. Ayrıca bu talebi İİT'nin toplantılarına katılmadan ortaya koymuştur. Fakat Irak, İİT sisteminin bir parçası olarak kalmaya devam etmiştir. Daha önceden tarihi Haziran 1981 olarak belirlenmiş olan 12. Dışişleri Bakanları Konferansı, Bağdat'ta yapılmıştır. İran cephesi konferansın gerçekleşmesi için tarafsız bir yerin seçilmesini isterken bu talep İran'ın daha önce Mekke/Taif, Suudi Arabistan'da yapılan Üçüncü İslamî Zirve Konferansı'nı boykot etmesi sebebiyle reddedilmiştir. Irak Cumhurbaşkanı, 12. Dışişleri Bakanları Konferansı'nın açılış oturumunda, "İrak'ın mevcut savaşın devam etmesi hususunda herhangi bir ahlakî ya da hukukî sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun İran yetkililerine ait olduğunu, çünkü onların o zamana kadar çatışmanın durması ve barışçıl, adil ve onurlu bir çözüme ulaşmak konusunda hiçbir ciddi ve samimi gayret göstermediğini" belirtmiştir. Dahası İİT, konferansın sonunda, Irak Cumhurbaşkanı'nın bu beyanını "Örgüt için faydalı bir yol gösterici" olduğu gerekçesiyle resmî belgeleri arasına dahil etme kararı almıştır.¹³ Böylece, İİT güvenilir bir arabulucu olma rolünü kaybetmiştir.

Bu görevlerin daha iyi yerine getirilebilmesi için, İİT, "ihtilafların çözümü ve barışın inşası mekanizmalarını tespit edecek, Örgüt'ün arabulucuktaki ve önleyici diplomasideki rolünü güçlendirecek" bir Akil İnsanlar Konseyi (AİK) kurmuştur. Ancak tüm bu çabalara rağmen, İİT söz konusu krizlere yönelik çabalarında oldukça zayıf kalmıştır

11 Eylül 2001 saldırılarından ve medeniyetler çatışması tezinin ABD dış politikasının temel dayanağı olmasından bu yana Müslümanlar arasındaki çatışmalar oldukça

artmıştır. Bu durum, Mart 2013'te Cidde'deki İİT Genel Sekreterliği bünyesinde "Barış, Güvenlik ve Arabuluculuk Birimi (BGAB)" isimli özel bir birimin kurulmasının yolunu açmıştır. BGAB'ın, öncelikli olarak kapasite inşa etmeye odaklanacağı, bunun ardından temel olarak mevcut ve potansiyel kriz durumlarını tespit ve bu çatışmaların temel sebeplerini analiz edip çözüm yollarına karar verebilmek için düzenli izleme-takip faaliyeti yapmasının beklendiği açıklanmıştır.¹⁴ Bu görevlerin daha iyi yerine getirilebilmesi için, İİT, "ihtilafların çözümü ve barışın inşası mekanizmalarını tespit edecek, Örgüt'ün arabulucuktaki ve önleyici diplomasideki rolünü güçlendirecek" bir Akil İnsanlar Konseyi (AİK) kurmuştur. Ancak tüm bu çabalara rağmen, İİT söz konusu krizlere yönelik çabalarında oldukça zayıf kalmıştır.¹⁵

İİT'de Reform

İİT sistemi içerisinde bir reform ihtiyacı 1982 gibi erken bir tarihte tespit edilmiştir. İİT'nin eski genel sekreterlerinden birine göre, 1989'a kadar devam eden reformun ilk aşaması, "gittikçe artan organların faaliyetlerinin çakışmasını engellemek ve koordinasyonunu sağlamak" kaygısını taşıyordu.¹⁶ Ayrıca ilk yıllarda birçok üyenin İİT'nin beklentileri konusunda ve en çok da Müslümanların iş birliğine dair hedeflerle ilgili çeşitli ajandaların öne çıkarılmasına oldukça istekli olduğu, İİT'ye bağlı birçok organın kurulduğu not edilmelidir. 1989'a kadar devam eden reform girişimleri pek bir başarı sağlayamamıştır.

2003 ve 2004'te yeni fırsatlar ortaya çıkmıştır. 2003 yılında Malezya, Örgüt'ün başkanlığını almış ve 2004 yılında Genel Sekreter Türkiye'den seçilmiştir. Bu iki ulus, İİT sistemi içerisindeki en dinamik milletlerdi. Malezya zaten Müslüman dünya içerisinde bir ekonomik kalkınma modeli imajı yaratmıştı ve Türkiye'de, 2002 yılında, birçok genç insan arasında ümitleri

arttıran bir hükümet iktidara gelmişti. Bu ikisinin ortak liderliği, İİT içerisinde de bir dinamizm yaratabilirdi. İlginç bir şekilde, İİT'nin genel sekreteri ilk kez seçimle işbaşına gelmişti. Nitekim göreve başladıktan kısa bir süre sonra, kurumu reforme etmek konusunda girişimlere başlamıştır.

Birçok zengin ülkeyi bünyesinde bulunduran İİT'ye kıyasla bir avuç Malezyalı ve Türk sivil toplum kuruluşu İslam dünyasında meydana gelen doğal afetlerde çok daha iyi bir performans göstermiştir

Her ne kadar bu iki ülkenin, aynı 19. yüzyıl Avrupa'sındaki İtalya'da Piyemonte ve Sardinya'nın oynadığı gibi, İİT sistemi içerisinde gelişimin temel motor güçleri olma potansiyeli vardysa da İİT hedeflerine ulaşmakta yine başarısız olmuştur. Tüm Müslümanları bir ulusun bayrağı altında toplaması da gerekmemekteydi, ihtiyaç duyulan tek şey Avrupa Birliği'ne benzer bir iş birliği ve kalkınma programının başlatılmasıydı. Ancak İİT, bu hedefi gerçekleştirecek politik iradeyi üretememiştir. İç değerlendirme için yüksek profilli bir girişim başlatılmış ve Amerikan danışmanlık şirketi Accenture bu değerlendirme işi için görevlendirilmiş, ancak bu şirketin yaptığı öneriler de daha önceki İİT kararları ile aynı kaderi paylaşmıştır. Doğal afetlerin etkilediği bölgelere insani yardım faaliyetlerinde dahi İİT'nin performansı büyük bir kayıtsızlık örneğidir. Birçok zengin ülkeyi bünyesinde bulunduran İİT'ye kıyasla bir avuç Malezyalı ve Türk sivil toplum kuruluşu İslam dünyasında meydana gelen doğal afetlerde çok daha iyi bir performans göstermiştir.

İİT'den Beklentiler

İİT'ye dair birçok başarısızlığı belirttiikten sonra, 21. yüzyılda İİT'den herhangi

bir beklentinin olup olmadığı sorusu sorulabilir. Bizim görüşümüze göre, İİT kurulduğu zaman çok büyük bir potansiyele sahipti ve hâlâ uluslararası politikada son derece olumlu ve etkili bir rol oynayabilme potansiyeline sahiptir. Birleşmiş Milletler'in ardından en büyük ikinci hükümetlerarası kuruluş olmasına rağmen, İİT halklar nezdinde pek bilinen bir yapı değildir. Bunun sebebi, etkisiz performansıdır. Kurulduğu zaman halklar nezdinde birçok ümidi yeşertse de başarısızlığı da aynı ölçüde hayal kırıklığına yol açmıştır.

Afganistan'daki savaşın kısa analizi bu meseleyi ortaya koyacaktır. Afganistan'daki çatışma, 1990'larda beliren medeniyetler çatışması tezi bağlamında ortaya çıkmıştır. 11 Eylül ise bu tezi daha da güçlendiren bir vaka olmuştur. El Kaide'nin bu saldırının sorumluluğunu üstlenmesi ve Taliban'ın El Kaide yönetiminin arkasında durmak konusunda taviz vermemesi, ABD ve müttefiklerini Afganistan'ı işgal etmeye itmiştir. Ancak, halı bombardımanları ve sivil ayrımı yapmaksızın yapılan saldırılar ABD ve müttefiklerinin tüm ülkede kontrolü ele geçirmesini sağlamışsa da ABD, El Kaide'yi de Taliban'ı da ortadan kaldıramamıştır. İlk başlarda koalisyon kuvvetlerinin başarısı etkileyici gözükmüş, ancak kısa bir süre sonra El Kaide ve Taliban yeniden örgütlenmeyi başarmıştır. Afganistan da aşırıcı faaliyetlerin ortaya çıktığı saha olmuştur. Bizim görüşümüze göre, İİT'nin bu çatışmanın çapını azaltma ve hatta çatışmayı kalıcı bir şekilde ortadan kaldırma potansiyeli mevcuttu.

Açıktır ki Afganistan'daki yabancı birlikler, ülkede hukukun tesisini yeniden sağlayacak demokratik bir Afgan hükümetine yardımcı olmak için oradaydılar. Ancak hem yerel sivil halk hem de NATO kuvvetleri arasında hızla artan kayıplar, bu birliklerin Afganistan'dan hızlıca geri çekilmesi

İİT ülkelerinin birliklerinin Afganistan'a konuşlandırılması daha faydalı olabilirdi. Bunun temel sebebi de İİT birliklerinin, Afgan kültürünü NATO birliklerinden daha iyi bilecek olmalarıydı. Türkiye (NATO üyesi), Malezya, Endonezya ve Bangladeş gibi İİT ülkeleri, ülkedeki düzenin yeniden tesis edilmesine sürecine yardımcı olurken Afganlarca çok daha kabul edilebilir olabilirdi

talebini arttırmıştır. Peki, NATO birliklerinin mevcudiyeti dışında Afganistan'ın istikrara kavuşacağı geçiş sürecini sağlayacak başka bir mekanizma var mıdır? İİT, Afganistan çıkmazında bu rolü oynayabilir miydi? Görüşümüze göre, İİT ülkelerinin birliklerinin Afganistan'a konuşlandırılması daha faydalı olabilirdi. Bunun temel sebebi de İİT birliklerinin, Afgan kültürünü NATO birliklerinden daha iyi bilecek olmalarıydı. Türkiye (NATO üyesi), Malezya, Endonezya ve Bangladeş gibi İİT ülkeleri, ülkedeki düzenin yeniden tesis edilmesine sürecine yardımcı olurken Afganlarca çok daha kabul edilebilir olabilirdi. Bu ülkelerin bazıları dünyanın farklı bölgelerinde BM kontrolü altındaki barış gücü operasyonlarındaki rolleri ile zaten bir itibar kazanmışlardır. İİT'nin şu an askeri bir kanadı olmasa da böyle bir gücü oluşturmak güç olmasa gerektir, zira İİT, İran-İrak Savaşı sırasında bir kez kendi barış gücü birliklerini kurmaya karar vermişti. Esasında, İİT'yi güçlendirmek, mevcut çatışmalarda Müslümanların kendi bakış açıları ile yaptıkları değerlendirmelerin de vurgulanmasını sağlayacaktır. Ayrıca, ABD birliklerinin Afgan ilişkilerinden çekilmesi, birçok Müslüman nezdinde ABD'nin imajını güçlendirir ve bu da ABD'nin barışçıl bir şekilde Afganistan'dan çekilmesini sağlayabilirdi. Bir başka deyişle, böyle bir hamle ortak güvenin kurulmasına yardımcı olurdu ki bu da medeniyetlerin barışçıl bir şekilde bir arada yaşaması için temel bir gerekliliktir. Öte yandan, Afganistan'a bir İİT birliğinin konuşlandırılması ve aynı doğrultuda diplomasinin götürülmesi, Taliban ve El Kaide'yi de Kur'anî öğretileri esas alan bir uzlaşma yolu bulmaya zorlardı,

çünkü şu an bu oluşumlar –en azından kağıt üstünde– bir İslami yönetim sistemi için savaştıklarını iddia etmektedirler.

İİT'yi güçlendirmek için 1970'lerdeki İİT ile 2018'deki İİT'nin aynı olmadığı gerçeğinin farkında olunması gerekmektedir. 1970'lerin başlarındaki ve Suudi Arabistan'ın ev sahipliğindeki İİT'nin, 1973 yılında İsrail'e karşı bir saldırı örgütlenme, İsrail'in destekçilerine karşı petrol ambargosu uygulama ve Arap ile Müslüman onurunu yeniden ortaya koymaya yönelik bir politik iradesi mevcuttu. Bugünün Suudi Arabistan'ı, o dönemdeki Suudi Arabistan'dan çok farklıdır. Bu nedenle, İİT'nin atması gereken ilk adım, Genel Sekreterliğini Suudi Arabistan'dan taşımaktır. Orijinal sözleşmeye göre Genel Sekreterlik, Kudüs'te yer almalıdır ancak Kudüs işgal altında olduğundan geçici bir süre Suudi Arabistan'da yer alacaktır. Genel Sekreterlik şimdi, Nekbe'nin 70. yılında silahsız ve barışçıl protesto haklarını kullanan Filistinlilere saldırıp 60 kişiyi öldüren ve 2000'den fazla kişiyi yaralayan İsrail'in zorbalıklarına karşı daha güçlü bir duruş sergileyen Türkiye'ye taşınmalıdır. Türkiye, 2008 ve 2014 yıllarındaki İsrail saldırılarında da (bilhassa 2014 saldırısı Gazze halkına karşı ağır bir silahlı harekattı) benzer bir güçlü duruş sergilemiştir. Genel Sekreterlik, eski Başbakan Yardımcısı ve sıradaki Başbakan olması beklenen Enver İbrahim'in ümmetin sorunlarına odaklanacağı taahhüdünü verdiği Malezya'ya da taşınabilir. Nihayetinde, Malezya ve Türkiye'nin ortak liderliği, İİT'nin daha güçlü bir zeminde yeniden kurulmasını mümkün kılacaktır.

[Bu yazının İngilizce orijinal versiyonu Al Sharq Forum'un web sayfasında mevcuttur]

Referanslar

- 1- Bkz. www.oic-oci.org/about
- 2- www.oic-oci.org/is11/English/charter-en.pdf
- 3- Bu konuyla ilgili bkz. Abdullah al-Ahsan, "The Qur'anic Concept of the Ummah," Institute of Muslim Minority Affairs dergisi içinde. Sayı: VII, No. 2 (Temmuz 1986), 606-616.
- 4- Arnold J Toynbee, Survey of International Affairs. (1925). Kahire konferansı için bkz. 81-91 ve Mekke Konferansı için bkz.308-319.
- 5- OIC Resolution 8/10-P.
- 6- Bu konuya dair detaylı bir tartışma için bkz. Abdullah al-Ahsan, Ummah or Nation, 113-119.
- 7- Bkz. OIC resolution 1/6-P.
- 8- Detaylı bir tartışma için bkz. Abdullah al-Ahsan, "The Never-Ending Kashmir Dispute and Its Implications on the Contemporary Global Governance and Peace," Al-Shajarah, 22: 1 (2017), 5-34.
- 9- OIC Resolution: 8/3.
- 10- OIC Resolution 3/2 (IS).
- 11- Bkz. OIC Resolutions 10/9-E, 12/10-E etc.
- 12- Resolution 1/4 MFSAD (Ministerial Conference on Food Security and Agricultural Development).
- 13- <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=4373&refID=1226>, Erişim Tarihi 2 Ocak 2019
- 14- Bkz. Peace, Security and Mediation Unit (PSMU), Cidde'deki İİT Genel Sekreterliği, Erişim Tarihi 13 Mart 2017, http://www.oic-oci.org/topic/?t_id=7863&ref=3192&lan=en.
- 15- Detaylı bir tartışma için bkz. "Conflict Resolution in Muslim Societies: Role of the OIC," in Abdullah al-Ahsan ve Stephen B Young, Qur'anic Guidance for Good Governance. (NY: Palgrave, 2017), 193-214.
- 16- Ihsanoglu, 8.

YAZAR HAKKINDA

Abdullah el-Ahsan, İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde profesördür ve mukayeseli medeniyet alanında dersler vermektedir. Montreal, Kanada'daki McGill Üniversitesinde ve Ann Arbor'daki Michigan Üniversitesinde eğitim almıştır. Günümüzde İslam ve Batı medeniyetleri arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok makale kaleme almıştır. Eserleri arasında: The Organization of the Islamic Conference: Introduction to an Islamic Political Institution (International Institute of Islamic Thought, Herndon, VA, 1988) ve Ummah or Nation: Identity Crisis in Contemporary Muslim Society (Islamic Foundation, Leicester, 1992) yer almaktadır. Stephen B. Young ile beraber Guidance For Good Governance: Explorations in Qur'anic, Scientific and Cross-cultural Approaches (International Islamic University Malaysia, 2008 ve 2013) kitabının editörlüğünü yapmıştır. En son editörlüğünü yaptığı kitap olan Qur'anic Guidance for Good Governance: A Contemporary Perspective (2017), Palgrave, Macmillan tarafından yayımlanmıştır. Kitapları ve makaleleri Arapça, Bengalce, Boşnakça, Türkçe ve Urducaya çevrilmiştir.

ALSHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum; amacı, Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için tarafsız araştırmalar yapıp buna dönük uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeten araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

    / SharqForum

 / Sharq-Forum

**الشرق
منتدى**
ALSHARQ FORUM